

Bergens Tidende 25/11-95

Nordmenn til salgs

Kort tid før vårens jubileumsfeiringer for frigjøringen skrev tidligere direktør i Norges Industriforbund, høyesterettsadvokat Jan Didriksen, at ledelsen for forbundet under krigen, president Hans Horn, direktør Lorentz Vogt og hele arbeidsutvalget, burde vært etterforsket for landssvik. De hadde gitt en lojalitetserklæring både til Josef Terboven og Quislings nestkommanderende, bergenseren Viljam Hagelin:

«... Industriforbundet vil samvirke på en fullkommen lojal måte med landets styre, og er beredt til å yte all bistand til det oppbyggingsarbeid hvis fremme må være alle gode nordmenns ønske og plikt.» Var det forskjell på Kong Salomo og Jørgen Hattemaker under rettsoppjøret? Utvilsomt, svarte høyesterettsadvokaten: Industrilederne tilhørte the establishment, de økonomiske sakene var kompliserte og bedriftene hadde de beste advokatene ...

Det var ikke nytt at det økonomiske oppjøret etter krigen var lemfeldig. Allerede i 1946 siterste Helge Krog i sin oppsiktsvekkende pamflett, «6te kolonne -?», en uttalelse av riksadvokat Sundt: «Det går mange frontkjempere på en stor økono-

misk landssviker.» Statistikken forteller at av de ca. 93.000 landssviksakene var bare vel 16.000 saker av økonomisk art, og av disse ble om lag 12.000 henlagt etter bevisets stilling, vel 2000 saker ble dømt av domstolene, mens resten ble avgjort ved forelegg.

Helge Krog bemerket at det var de små og middelstore profitørene – brakkebaronene, grossererne, entreprenørene – som nødvendigvis måtte vise seg offentlig i markedet som også ble synlige i rettsoppjøret: Men de største profitørene satt skjult i styrerommene eller gjemte seg bak en stab av funksjonærer i de store etatene.

Jan Didriksen skrev om forfatteren Helge Krogs påstander om at norsk industri forlenget krigen med forsyningene til tyskerne: «Spørsmålet var berettiget!» Vi har hatt et jubileumsår hvor mange har gjort det til en oppgave å revurdere politisk landssvik i formildende retning. Kanskje det omsider også er en oppgave å revurdere økonomisk landssvik – og da i skjerpene retning?

Det er 50 år siden Helge Krogs skrift «6te kolonne -?», om den norske storindustriens bidrag til Nazi-Tysklands krig-

føring», ble allment kjent i Norge. Deler av det var skrevet et par år tidligere, til stor ergrelse for det offisielle Norge i Stockholm og London. En del ble trykt vinteren 1945 i det illegale Alt for Norge. Frigjøringsåret ønsket Helge Krog å gi det ut på sitt gamle forlag, Aschehoug, men foregger Mads Nygaard reagerte: «Kommer dette på trykk, blir De den mest forhatte mann i Norge i minst to generasjoner!» «Men det er jo sant,» utbrøt Helge Krog. «Nettopp derfor!» svarte foreggeren.

Helge Krog startet så Radikalt Forlag for «å utgi skrifter som på grunn av sitt innhold eller sin tendens ikke kan finne andre forleggere». Dermed ble det åpnet vei til folket for et stykke glitrende pamflettkunst, skrevet med etsende blekk: Det finnes i norsk litteratur knapt noe annet politisk anklageskrift som har en slik vitriolsk styrke. Det er blitt en klassiker. (Fordatteren sendte skriftet til redaktøren som 28. september 1940 skrev den berømte lederen «Ingen nordmann til salgs», med denne dedikasjonen: Kjære Trond Hegna.

innkast
GUNNAR HELGE
CARLSEN

Dessverre – mange nordmenn til salgs ... Hilsen Helge Krog)

Det som nå er av interesse er Helge Krogs dokumentasjon over norske bidrag til tysk krigsindustri: 25.000 tonn koppar og 200.000 tonn svovel pr. år fra Sulitjelma, Orkla og Foldal, 150.000 tonn ferrolegeringer fra Sauda, Odda, Fiskå og Porsgrunn, 30.000 tonn aluminium fra Høyanger, Eydehavn og Vigeland. Dessuten store

mengder krigsviktige produkter – av Dringlichkeitsstufe 1 og 2. Over Narvik ble det f.eks. i 1943–44 skipet over halvannen million tonn svensk jernmalm. Helge Krogs anliggende var at det grenset mot svik at ikke bedriftslederne til lot sabotasje mot denne produksjonen, og at det krenket rettsfølelsen at «den krigsviktige industriens eiere og ledere sitter lunt i uskiftet bo – trass i at de gjorde Nazi-Tyskland langt større tjenester enn Quisling, Hagelin og hele banden av «norske» ministre...embetsmenn...hird og tyskerarbeidere tilsammenlagt».

Helge Krogs pamflett vakte oppsikt, men ikke noe særlig oppstyr fordi folket først og fremst var opptatt av landssvikoppjøret mot de opplagte svikere mot den nasjonale frigjøringskamp, NS-folket, angivere, forrædere og terrorister. Helge Krog ble også brakt til taushet av Heimefrontens ledelse, ved dr.philos. H.O. Christophersen, som forklarte at industriens plass hadde vært en funksjon av et kontinuerlig gi og ta: «Det norske folk måtte ha forsyninger av livsfornödenheter. Industrien gjorde det lettere for oss å få de nødvendige forsyninger...» (fra Tyskland?)

Idag vet vi at denne hjemmefrontens ledelse også hadde noe å fortie. Da Jan Didriksen som pensjonist arbeidet med boken *Industrien under hakekorset*, fant han «materiale som var ganske oppsiktsvekkende. Jeg ble både oppbrakt og bestyrtet ... Jeg hadde ingen anelse om at den organisasjon jeg var administrerende direktør for i 17 år frem til 1982 hadde en slik krigshistorie ...» Det dreide seg om en historie som kort må karakteriseres som en «samarbeidshistorie», og høyesterettsadvokat Jan Didriksen i egenskap av historiker mener det var «kritikkver-

dig at politiet ikke sørget for at forbundets ledelse ble etterforsket og saken pådømt».

Tilføyelse: Industriforbundets administrerende direktør, Lorentz Vogt, var dessuten en drivende kraft i Deutsche Handelskammer in Norwegen, som skapte bred kommersiell-faglig kontakt mellom norske firmaer og tyske forbindelser. Handelskammeret fikk praktisk talt hele det toneangivende norske næringslivs ledere som medlemmer.

Forresten: For 25 år siden gav 68-erne i Pax forlag ut «6te kolonne -?» i en nyutgave. Hvorfor? spurte Johan Borgen, og mente det var for å rette søkelyset mot den storindustri som for konkurransens skyld ser seg nødt til å ofre mennesker: «Hensikten er nok å påvise at tingene ikke har endret seg vesentlig i alle disse årene – at de sterke er sterke, de store størst og de små fortsatt små.»

Tar vi frem Helge Krogs pamflett etter nye 25 år, kan vi oppdage at tingene ikke har endret seg vesentlig i alle disse årene. Kanskje de sterke er blitt sterkere, de største større og de små enda mindre?